

PRIJÁTEL.

Znanoszt razserjüvajôcse mészecsne novine.

Naprêpláce cêna:

Nastrtnyek leto 90 kr.

Broj 2.

Naprêpláce pênéz i novine szlisajôcse písma szo na imé réditela v-Buda-Pest „országház“ poszlane.

DEÁK FERENC.

Rodjen: 1803. 17-toga vszeszvétseka. — Mro je 1876. 28-toga szvecséna.

Z-drevja vrêmen vêke po ednom po ednom doli tere. Gizdavo sztojécsi rászt vídévsi vnoga sztôlêta tálehnoti, od máloga vihéra vöpodrêti kak ti tá vtégnenyeni le'zi. Práskanya rüm lüsztví razglászi, ka edno veliko drêvo sze vöpôdrlo

Lüsztvó edem za ovím odide — dalecs, odkod pôtnézáj ne pela. Tô szo mále vêke. Ete vêke vrêmen dolisztere dnesz, vütro na meszti sztáre vêke 'ze nôva sze zeleni. Vcsászi-vcsászi velkoga drêva korenyé sze odpüszti. . . . Jeli na meszti toga bode drügo rászlo? . . .

Po cêlom országi 'zaloszti i notrêsnyega boleznozti glász sze rasüro, oznanovsi veliki zgübiecek doszégnovsí domovino po szmrti **Deák** Ferenca.

Deák Ferenc je eden bíó z-oni, ki szo pred vnôgími letami národa szloboscine bandero obvarvali, gda je rêcsi zmo'znoszti prôti sztánoti toliko bilô, kak szvoj jedini 'zítek pred zgrablivo sztvár lücsíti.

Pred nisterimi dnévi je sztrahslüvan glász bíó csüti, ka sze Deák Ferenca dugo trpêcse bete'znosz na lagoje obrnôlo.

Vu poszlavcovoj hi'zije rávnok od dohána tanácsi vanye teklo, gda je razglaseno, ka Deák Ferenc méra. Tu'zen glász eden ovomi dávo, dokecs v-cêloj hi'zi vszáki znao. Poszlavci szo zácsali vöidti, nisterí szo vküpsztopili i tak szpítávali i zgucsávali. Prítáksem szedsztvo na dale nê moglo trpetí.

Po várasi lüsztvó naszkoroma zacsülo glász od méranya Deák Ferenca. Rodbina i blízi príjáteli Deáka pôleg szo sztáli i glédali, kak szmrt eden veliki 'zítek namali vövgasüje. Bete'znosz Deáka, szrcá vodeni beteg, je szkoro tri lê'a trpelo. Bete'znik je nê mogo v-poszteli le'zati, nego poldrugo leto vu ednom narocsásztom sztoleci szedo nôcs-dén. Velika moka je bila tô presztáti. Pétek nôcs, 28-toga szvecséna — trifer-tálye na edemnájset jo rávnok vóra bila, gda je Deák Ferenca 'zítek dokoncsani.

Lüsztvó sze z-velikim brojom pascsilo k-mrtvelnoj hi'zi i vnôgi szo poglednoli Deáka mrtvo têlo. Na drügi dén ji escse vecs glédat slo.

Poszlavcova hi'za i tak tüdi od velikásov je nadrügi dén szedsztvo obdr'záno i vu obedvé hi'zaj predszednika szta szkuznatnimi ocsmi i sztrepetécsim

glászom od szmrti Deák Ferenca glász dalá. Obedvé hi'zi szta za volo szkrblênya pokápanya edno nza-vüpsztvo zébrale. Dokoncsano je, ka Deák na orszácski sztroskaj bode pokopáni 3-jega szüseca. V-etom vrêmeni plészi nedo obdr'záni i drügo razveszeljávanye tüdi nede. Po cêlom várasi szkoro na vszáko hi'zo csarna bandera vödjána. Z-országá v sze kraja pride lüsztvó na pokápenye. Várasi i vármegyövi bode nemesztjeni.

Domovine turobnoszt je tô, ár nyéni szinov eden najvéksi vöpresztrêto le'zi.

* * *

Kral i kralica szta vszáki eden vênec poszlala na Deákovo skrinjo. Kralica száma szvoj vênec na mrtvo têlo namesztla. Kralice vênec je z-beli rô'z i dvá dlana sürki 'zidan beli pantlik doli 'znyaga viszi. Na pantliki zlátimi líterami po vogrszkom eto vözasito: „O'zêbet kralica Deák Ferenci“. — Od kralá poszlan vênec tüdi beli pantlik má z-etaksim gorpiszom: „Ferenc Jô'zef kral Deák Ferenci“. Od kralá i kralice, od országá i od glávnoga várása poszlani venci bode szamo na skrinjo polo'zeni. Ovi, vsze kraja, vise dvê sztô vêneci pôleg skrinje bode razdévani i pri szprévodi za mrtvecov bode pelani.

Od kralá Tisza Kálmán miniszter predszedniki edno písma poszlano, v-sterom od Deákove szmrti obüdjena 'zaloszt kralá vöpovédana.

Csüti je bilô, ka kral na szprévod pride; ali eto obsztáne.

Vszefelécsésztnikí na szprévodi Deáka nazôcsi bode. Z-országá, z-Becsá i z-ptühinszki országöv jezero i jezer lüsztvó sze na pokápanye v-Budapest popascsilo. Vu-licaj z-lüsztvom naphano. Pri szprévodi za réd volo szoldáki za sztêno gori posztávleni bode.

V-cêlom országi zvonôvja glászijo szmrt Deáka. Mese za Deáka tüdi bode szlü'zene. Deák sze szpovédanyom k-szmrti prípravo.

* * *

Deák Ferenc vu 1803-jem leti 17-toga vszeszvétseka Zalavármegyöva Söjtör vézsi rodjen. Vcsenyé söl dokoncsavsi, na vármegyövi zapernika csésztdôbo i potom je sztolecaszirôt predszednik gráto. Vnôgi szíromák sze dugo nanyega, kak na pravicsnoga csloveka szpomino.

V-onom vrêmeni vu Becsi prôti vogrszke právde sze je vnogo zgodilo, ka na Vogrszkiország skodlivo

bilô. Vu vármegyövaj sze lüszto zacsnolo gibati i po cêlom országi sze edem rüm glászo: ország z-právdov potrdnyeno szloboscino ne dopüszti pokopati!

Eto je kre 1830-lea bilô. V-1833-tom leti Deák Ferenc od Zalavármegyöve na szpráviscse vu Po'zon poszlan. Nyagovo môdroszt i od nyaga pokazano lübéznozt domovine i nyagovo prôszto 'zivlênnye sze tak na hitroma razglászilo, ka po krátkom vrêmeni on bio voj protivnoga sztrána.

V-onom vrêmeni je 'zarjav boj teko z-Becsá prôti nasoj domovini, ali merkácsi, kak Széchenyi, Kossuth i Deák szo na paszki bilí.

Vu 1843-jom leti dr'zánom szpráviscsi Deák z-poszlavcove csészti dolizahválo, ár szo nyagovi zabérvanci tô 'zeleli, ka naj nemesnyáke zasztápla v-tom, ka tê naj ne davájo dácso. Vu 1847-mom leti ga bete'znozt od szpráviscsa domá obdr'zála.

Vu 1848-mom leti, gda je prvi vogrszki miniszterium goriposztávlén, Deák miniszter pravice dugovány gráto. Eto csészti je nê noszo dugo. Kak sze boj bolje raz'záro, Deák na szvoje inánye odiso.

Po tom vrêmeni od Deáka malo gda kaj csüti bilô. Vu 1861-vom leti országa szloboscina sze büditi zacsnola i v-etom leti obdr'zánom szpráviscsi Deáka kak od Pest várása odebránoga poszlavca vidimo. Te je Deák zgotovo od szpráviscsa na naj visiso meszto poszlan goripíz, v-sterom vöpvêdano, ka ország od szvoji pravice nití od edne litere ne odsztôpi. Dühsvnoszt je velika bila na tô vu cêlom országi. Országa szunce je bio Deák. Pravice rêcsi orosnati sztao prôti zmo'znim protivnikom, ki szo národa od pravice i od szloboscine szpraviti 'zeleli.

Prôti oblászti niscse nê mogo. Szpráviscse je raztirano. Ország znôvics tiho bio i csako.

Vu 1865-tom leti szpráviscse itak vküppozváno. Deák kak prvle nevlomlivi bio vu szvojem notresnyem mislênny. V-Becsá szo od dopüscênnya nê steli csüti. Po krátkom vrêmeni ausztriánszka vojszka pri königrätzi raztepena bila. Pogibelnoszt pred pragom sztála. Ka de zdáj? Escse v-tisztom, 1866-tom leti v jeszén sze pogodba zacsnola. Deák nisteri krát v-Becsá zazváni bio. Prisesztno leto je med dvöma országo na ravnanye gledôcs vezalo dogotovlén. Doszta sze je naci zgodilo, ka je národ csakao. Premênilo sze sztálicse. Naszkoroma sze zgodilo korunüvanye. Tronus i korôno obdr'zo Deák, za tô po szmrti vênec dôbo. Deák na dale prôszti cslovek osztano. Gda je te drügi miniszterium goriposztávlén, nikak nê steo Deák med csésztnike sztôpiti. Szkémkoli szo ga ponüjali, vsze od szébe odvrno. Na dale je on bio voj od szvojga sztrána na szpráviscsi, dokecs zdásnyi nôvi sztran nê dosztano. Csi gli od betegá Deák nê na szpráviscse hodo, vu véksem dugoványi za tanácsa vszigdár obpitan bio.

* * *

Zdaj tam pocsiva vu mrzloj zemli. Edem národ szkuzpunimi ocsmi okol sztoji jamo, gde Deák pokopan. Vsze kraja, escse z-ptühinszki országov dreszélnozt glásza csüti. Od kralá do najszrmaskoga csloveka sze 'zaliva i edno grüdo piszti etoga velkoga mo'za vszebi zaprêto skrinjo.

Naj nyemi, lehka bode zemla domovine, stero je tak lübo!

Pokápanye Deák Ferencá z-velikov préciómbov sze zgodilo. Tákse pokápanye je ete ország malo vido. Esztergomszki kardinao i oszem püspökov je v-cerkvenom oblêki nazôcsi bilô. Od najvisêsega do najniszikoga vszefelé réda lüszto je vu szprévodi viditi bilô. Do brütiva pôt dvê vöri trpêla i tô vnôgo lüszto, od mraza neoszagjeno peski mrtveca vöszprvájalo. Vênci szo na edni poszební koli vöpelani. Pokápanya sztroski blizi 40 jezér rainskih zadenejo.

Orszácsko szpráviscse.

Szpráviscse po szvétki pocsinvrêmeni v-etom leti prvo szedsztvo 8-moga szvecséna dr'zalo. Szpráviscsa delo sze vesaszi zacsnolo. V-prvi réd tanácsivanye je edno vágatno dugoványe prislo. Tô je: „nazavüpszto obsinszkoga ravnanya“. Do etimao vszákóm vármegyövi i králeszkom várasi edno 3—600 kotrig sztojêcse nazavüpszto bilô vküpposztávlén. Eto vármegyöszko ali várasko nazavüpszto za ravnanya volo mesztní dugovány v-gvisnom vrêmeni szedsztvo dr'zati moglo. Malogda sze pripetilo, ka 2—600 kotrig nazavüpszta edem sésztitáo sze na szedsztvi prvi dén szka'züvo, szledi ji komaj 10—13 bilô nazôcsi i tê szo vszi csésztniki bili. Sztáksim, od lüsztva pokazanim nemáranjom obsinszka dugoványá ravnati dobro nê mogocsno bilô. Eto 'zelê miniszter notrêsnyi dugovány ponácsivati i v-tom táli je na prêprilo'zena právde podsztava, stere tanácsivanye na szpráviscsi dvá tjedna trpelo.

Vu prisesztnom vrêmeni vármegyöszki i váraski dugoványi od ednoga nazavüpszta bodo ravnani. Toga nazavüpszta 10 kotrig sze na szedsztvi zdásnyega nazavüpszta zaberé; ove kotrige bode: vármegyöve prednayri, vsze vküp edemnájset. Eti 21 kotrig bodo vármegyöszka dugoványá ravnali. Zabráni kotrig pol vszákó leto vösztôpi, ali záto sze itak znôvoc znájo z brati. Nazavüpszto vszáki mészec prve dni szedsztvo dr'zi. Ka nazavüpszto dokoncsa, tomi more orszácski, vármegyöszki i vesznicski csésztnik bogati. K-etomi nazavüpszti sze szlisi: dácse vömetanye i nötriterjanye; poti i moszté; sôle, ka naj deca pôleg zapôvidi právde v-sôlo hodi, ka naj sze v-soláj nedopüscsene knige ne nücajo, ka naj vucitelje szvojo plácso zrédom dobijo; posta i telegraf; temnice. Csi steri vármegyöszki csésztnik kaj prigrehsi, kak szodbeni sztolec szôdi. Nazavüpszto pazlivo bodo, ka od vármegyöszkoga szedsztva dokoncsana zapôvidi, stera szo tô nazavüpszto szlisajôcsa dugovány gledôcs prinesena. Kotrige nazavüpszta szo podgovorni od vszega nyihovi csineny. Od zebráni kotrig, ki eto csészti na vszébe zemejo, moro brezi plácse nezamüdjeno doprneszti. Pôleg ete právde vármegyövi i králeszki várasi szí vglíh bodo ravnani.

Tanácsivanye vnôgim gucsom teklo. Od várásov je 43 k-szpráviscsi poszlanom piszmi proszilo, naj sze

eta právdopodštava zavr'ze. Od právoga sztrána szo prôti gucsali, ár ete sztran vszákoga csésztnika od miniszteriuma 'zelê imenüvati; lêvisztran pa záto prôti gucso, ár pol sze zaberé i pol minszterszki csésztniki bodo. Ete sztran csésztnike, escse szodce, kak inda, pobéranyi scsé vcsészť posztaviti. Miniszteriuma podštava je zvelkim vecsesznosztjov poszlavana. Vnogo ji bilô ki szo sze szlavanya odzdr'závali i nisteri poszlavci pa itak domá szidijo.

Edna drüga právde-podštava je dokoncsana csésztnike gledôcs, kak je potrêbno z-etimi obhoditi, csi streri kaj prigrêhsijo.

Ete podštave na krátci od velikásove hi'zi tüdi v-tanácsivanye bode vzéte i tak escse ete mêszec za právdo bodeta posztávlane.

Eto vágatno naszledüvájôcse dugoványe od poszlavcove hi'ze dokoncsano: Edem poszlavec z-Erdel-szkoga, po iméni Hodos Jo'zef, z-vlaskoga národsztva, veliki protivnik vszemi, ka je vogrszko. Hodos za poszlavca odebráni, szpráviscse za nikoj nê zeo i niti sze nê zglászo. Za tri mêszece, poszlavcove hi'ze predsxednik, ki paszko more meti, ka vszáka krajina naj zasztáplana od szvojga poszlavca, eto dugoványe v-szedsztvi na prêprineszo. Te je od poszlavcove hi'ze vukázan, ka naj Hodosa v-piszmi szpomeni na nyagovo du'znoszt i za dvá tjedna zgodnyênya naj na znánye dá. Gda eto vrêmen priteklo, predsxednik naznanyüje, ka Hodosi zdaj nê mogocsno na szpráviscse idti, tak pise. Ár jeszvedocsansztvom nê potrdo, zakój nemre szvjo du'znoszt doprneszti, szpráviscse ga od poszlavcove csészti szpráville i novo zabéranye bode.

— **Pogodba** sze ete mêszec znovics zacsné. Nasi miniszterje za nistere dnih v-Becs odido i te sze prevr'ze dugoványe vogrszkoga banka i váme. Vu Becsi szo jáko prôti tomi, ka Vogrszkiország szamosztálen bank 'zelê. Od toga pa rávno nescso csüti, ka bi sze granica zaprla. Vogrszkiország csi sze scsé obogatiti, tô obôje more vesiniti. Ka nasim szoszidom tô na kvarno bodo, tô je isztina; ali mi sze moremo za vszébe, za nasega országa naprepomáganya szkrbeti. Nas ország pôva ka je za cukor, za pivo, za szüknyo i za vecs drügo potrêbno blágo, eto vsze nasi szoszidje küpijo i ár prinyi vecs lüszťva i tak le'zi dobijo zamálo plácsó rokodelavce, leh'zi cukor, pivo i vecs drügofélê rédijo, ka potom mi za velko cêno moremo nezáj küpiti, ár ptühinszki országôv granica zaprêta, odkec bi fál i dobro blágo dobili, nego moremo szoszidovo naprávo nücati. Potáksem sze oni bogatijo i nas ország nyim dela. V-nasem országi naprávnic szüknye komaj edna sze zná znevôlov obdr'zati, pa vuna sze dönk prinasz szprávla. V-preminocsaj letaj prinasz 120 naprávnic cukra bilô, zdaj ji komaj 17 jeszte; mogle szo z-delom henyati, ár ove z-ménsim troskom delavsi, szváj cukor fol odávajo. I tak je pri vnôgom drüгим. Zvôn toga ka mi od szoszédovoga blága nücamo, od toga dácsó nas ország more v-Becs plácsati. Eto tüdi vnogo millionov vözadeno. Li za nase szôsziđe delamo i té szo tak dobri prôti nam, ka nam nescso dopüsztiti, ka sze naj z-nasega trüda, z-nasega priszlü'zenom potnom deli szvojo 'zivlênye pobôgsamo. Na kráci mo csüli ka sze zgôdilo. Cêli ország 'zelê szamosztálen bank i poszebno vámo. Várasi, vármegyövi edem za ovim posilo molbeno pizmo szpráviscsi, proszivsi vogrszki bank i poszebno vámo. Tô je edna 'zela v-országi. Nasi szôsziđe, z-kém szmo mi vküpvézani od toga nescso csüti, tak da bi odnyi sztalo jeli dopüsztijo nam ali nê. Tô vesiniti Vogrszkiország pravico má. Vu Becsi sze jáko prôti priprávlajo.

Nistere dnih edem becsszki miniszter tô pravo, ka szo sze 1867-mom leti záto znami vözglihali, ár je vojszka ráznog razbita bila, i ovak bi sze Ausztria raztrgala. Potáksem Vogrszkiország je szamo te dober, gda nase szôsziđe znevôle vöpomága.

Tisza Kálmán miniszter predsxednik na szpráviscse pred nisterimi tjédni vöpovedo, ka on poszebno vámo nescse. Eto sze vnôgim nevidi. Vszefélê csüti gucsati. Nisteri právijo ka Tisza dolizahváli. Sto na nyagovo meszto sztôpi? pitajo drügi. Nemamo, zgucsávajo, prilicsnigo csloveka.

Szmrt Deákova tüdi gibanye zroküvala. Sztári vernicke Deáka, ki szo zamirovcino volo k-nôvomi sztráni sztôpili, kak je csüti, v-prisesztnom vrêmeni zôszeb scséjo sztôpiti.

Zrák je pun glászov. Vszáki zná kaj nôvoga praviti. Vidlimo ka de isztina vsze t-oga.

Zvönszki dugoványi.

Hercegovinanci szo escse nê zmérjeni. Premínôcsem mêszeci dvakrat veliko bítje bilô. Hercegovinanci szo 'ze jáko blízí hodili Trebínje városi, stero meszto csi bí nyim mogocsno bilô oszvojiti, törka bi z-velkoga kraja na hitroma odsesukali.

Hercegovinanci pôleg Dalmatinszke granice szo sze na prêpascsili i vsze potrêbesino szo potáksem od nasega kraja lehko dôbili. Ranyene szo v-Raguzo szprávlali. Pri ednom bitji nyihov eden voj szpadno, Crnegore vladára szvák, toga szo v-Raguzi z-velikov pré-cimbov pokopali. 600 ji na nas kraj prislo na pokápanye, ali brezi orosjá. Pri toj priliki v-Raguzi na vnogi hí'zaj csarna bandera vizsila i ruszkoga vladára zavüpnik ruszko bandero z csarnov mrelov pokrio.

Törcci szo nê mogli trpeti, ka nyihovi protivniki za hrbetom tákso dobro meszto májo, odkec szo vszém zadovoljeni, ka nyim koli trbê. Ete dnih z-velikov mocsjov szo na hercegovinancé vdarili, i szo ji od Raguze od tirali blizi Crnegore granici.

Med vojim hercegovinancom je nyefka vövdarila i zatoga zroka volo, Lyubobratice i Hubmayer, dvá preobládnika szta odisla od bojnepôlya. Obadvá szta törkom jáko 'zarécsno zakórla.

Hercegovinancé ruszko vladársztvo pomága z-pênezi, z-oblêkom, z-orosjom i z-drügov skerjôv. Pôleg toga z-ruszke vojszke szojo vnôgi med hercegovinancom, ki bojno po szoldacskom rédi pelajo.

Od poglaváro v je dokoncsano, ka za volo mira, törszkomi caszari sze v-piszmi na prêprílo'zi, kakse dopüsztcsenyé za hercegovinancé 'zelejo. Na gotovlênye toga pizma je Andrásy miniszter zvönki dugovány oprosén, ki je tô 'ze doprneszo i ovi poglavari szo z-povolnyenyom k-piszmi sztôpili, zdaj szamo pizmo trbé törszkomi caszari prêgdati. V-etom pizmi poglavárje vöpovejo, kak 'zelêo pobôgsati zdásnye sztálicse hercegovinancom. Pizmo je vu Konstantinápolyi törszkomi caszari od nasega zvönszkoga zavüpnika ete dnih prêgdáno.

Zná bidti, ka törk pizmo v-kôt lücsi, odgovorsi, ka vnyagovo hí'zno dugoványe sze naj niscse ne mêsa. Ka sze te zgodi? Te ga poglavári presziliti moro szpuniti nyihovo volo. Ali steri scsé szvojov vojszkov na törszko zemlo sztôpítí? Tô je jáko navarno delo. Ki

HISZ K. FAMEZSŐ INT.

Deák Ferenc.

Rodnyená hi'za Deáka na Söjtöri.

Szlédnyi sztan Deáka gde je mro.

tô vcsíni, lehko sze zná zgoditi, ka sze ovi kak naj hitré prôti nyemi obrnêjo. Rusz nescsa zacsnoti, ár on 'ze vnogo lêta csáka na szpletanco, stera bi nyemi tórszki glávniváros v-rôke dála i pod Balkanszkom bregi domáce szlovenszke národe bi pod nyagovo oblászt zavrñola. Naso vládarsztvo ráta jáko rusz, naj zvojsz-kov vu Hercegovinoide. Andrásy dobro zná, ka bi sze znalo pripetítí. Kre ednoga kraja Nemskiország csáka, ka scsé od neszti od nász z-Becsom nase nemce i zatô bi dobili edem táo z-Hercegovine, szamo ka tam nebi vecs mira bilô, ár bi oblászt rusz v-rôke dôbo. Vu Becsi szoldacski sztran jáko szili na bojno i ka li naj boj med törki i med hercegovinanci ne vgászne, hercegovinance z nasega kraja pomágati dopisztijo, miszlivsi, csi ete boj du'ze trpi dônok sze zná kaj zgoditi, ka sze mi tüdi v-boj szpletémo.

Ruszke novine pisejo, ka od ruszkoga poglavára táksi glász poszlani hercegovinancem, ka sze naj pod vr'zejo tomi, ka nyim poglavarje od törka vöszprávjio, csi tô ne vesinijo, na dale nedo pomágani. Eto je ne tak, nego szo narátani, ka naj orosjé nikak z-rôk ne pisztijo, ka koli sze nyim obecsa. Hercegovinanci tô radi bôgajo. — Do protoletja de sze tô tak vleklo i te mo 'ze vecs csüli.

Vila rô'zsice.

— Prepovedávka. —

Na szrdini ednoga ograda je bio eden lêpi grn pun nadêvani z-rô'zami i v-toj najlepsoj rô'zi sze edna vila zdr'závala, tak mála, ka z-cslovecsemi ocsmi jo viditi nê mogocsno bilô; za vszákój lisztiki rô'ze je mela edno szpálnico. Vila je tak lêpa, scsapnáta bila, kak to najlülbléno angelszko dête; perôti tüdi mela, stere szo od plécsa do nôg szégnola.

O, kak lêpe, csiszte, disécse hi'ze je mela, kak mehke szo szténe bilé; vém szo z-nájfinêsi erdêcsi lisztik rô'ze bilé.

Na toplom szunci sze razveszeljávala cêli dén mála vila, z-edne korine na drügo szêla, na letécsem metüli perotaj je plészala i premerjávala je koliko more sztôpiti, dokecs edno liszt lipe z-obhodi, stero sze nyé za cseresz dugo pôt vidlo. Prvle kak je eto dokoncsala, szunce k-nádi odislo; ár isztina, ka je malo keszno zacsnola tô obhodi.

Mrzlo je grátalo, rosza szpádnola, nájbôgse bilô domô odiditi. Pascsila sze, kak je od nyé mogocsno bilô, ali rô'za sze 'ze vküpzaprêla i nê je mogla domô; niti edna rô'za nê odprêta bila. Jáko sze zoszágala mála vila, zvön dôma je escse nigdár na nôcs nê vözaosztála, vszigdár je tak szladko szpála za timi toplimi lisztikami rô'ze. O, tô nyéni szmrt bode.

Znála je, ka nakonci ograda jeszte edno meszto z-korinami obrascseno, kak ti hi'za. Ete korine szo dugi cvêt mele. V-edno tákso cvêt je stela idti i ka tam bode do gojdna. Notri zletêla. Ali ka je tô! Pszt! Nikák je bio tam: eden sznáj'zen mlado'zenec i edna csüdno lêpa devojka. Pôleg eden-ovoga szta szedela. Zdühávala szta, bár bi sze nyima nigdár nebi trbelo odlôcsiti. Eden-ovoga szta krôto lübila, doszta bolje, kak ocsa ali mati zná lübiti szvojo dête.

— I dônok sze moreva odlôcsiti — právi te mládi cslovek. Tvoj brat nama ne vöcsi blá'zen 'zitek, záto mené prég bregôv i prég môrja dalecs odposle. Z-bôgom, moja lübléna szneha, ár szí li záto ona meni.

Z-tém szta eden-ovoga küsnola. Devojka sze jôkala i szvojemi zarôcsniki edno rô'zo dála, ali prvle, kak je tô vcsinila, tak vrêlo ga küsnola, ka sze korine cvêt ôdpro, mála vila na hitroma notri zletêla i glávo na fine, disécse lisztike

nagnola, ali záto dobro csüla, gda szta pravila: Bôg sztebom! Bôg sztebom! I zacüla, ka rô'za nakrilo mlado'zenca na mesztsena. O, kak je klepetalo szcré odznôtraj! Od velkoga klepetanya vila nê mogla zaszpáti. Rô'za je nê osztála dugo na szvojem meszti, mlado'zenec jo vrêke vz'eo i dokecs pokmicsnom lôgi szam jedinen sô, rô'zico vnogokrát i tak ogjeno küsüvo, ka málo vilo szkoro do szmrti sztiszo. Szkôz liztik je zacüla mlado'zenca vüsz't 'zarjávdêso i od toga sze rô'za tak odprla, kak na najtoplêse szunce szijanye.

Zdaj eden drügi moski z-kmicsnim, razcsemernim obrázom tá priso. Tô je lêpe devojke brat bio. Ete cslovek edem dugi nos na prêpotégno i dokecs te mlado'zenec küsüvo korino, ete lagoji cslovek nos v-nyaga szmekno, glávo je nyemi dolivszêko i tak ga te v-mêhko zemlô pod edno lipo pokopo.

— No, zdaj je 'ze mrtev, pozáblen; té nigdár vecs nezáj ne pride! — pravo je te logoji cslovek. Prég bregov i prég môrja je mogo dugo pôt obhodi, tam sze lehko 'zitek zgibi. I on je rêszan zgübo, nigdár ne pride vecs nezáj i nede me vecs za-nyega volo mantrála szesztra.

Z-drevja dolipokápleno szüho lisztje z-nogami na jamo zgreno i v-kmicsnoj nôcsi sze domô napôto; ali nê szam so, kak je on miszlo, mála vila tüdi z-nyim sla, ona je v-ednom vküppovitom lipnom liszti szedêla, stero je tomi lagojemi csloveki na vlaszé szpádnolo, gda je jamo kopo.

Te lagoji cslovek je koli gojdna domô priso, krscsák odsz'é lücsó i v-szesztrino hi'zo sztôpo. Tam je szpála ta prelêpa devojka i szenyávala od onoga, koga je tak cseresz lübila ino od koga je tô miszlila, ka zdaj prég logôv i prég bregôv hodi. Te logoji brat sze k-nyé nagnó i tak odürno sze szmehao, kak szamo vrág zná szemehati; te je z-nyagovi vlász povehnyeno liszt na posztelo szpádnola, ali eto je on nê vpamet zéo i odiso, ka naj do zajtra malo szpí.

Zdaj mála vila z-povehnyenoga liszta vöblisznola, szpájécsoj devojki sze vüha szpávilá i tak kak edem shehn je nyé sztrasno moritvino prepovedávála, kak i gde sze zgôdilo ino zádnyis tô právla: Ka naj ne miszli tô za shehn, ka szam ti právla, edno povehnyeno liszt bodes najsla v-tvojoj poszteli. — Najsla je tô, gda sze devojka obüdila.

O, kak je zdaj na milo jôkala; ali od nyéne 'zaloszti nikomi nê szméla praviti. Kak sze nôcs po zemli tápresztrla, z-hi'ze sze vöszkrila, v-lóg k-lipi odisla, lisztje razgrenola, zemlô goriszkopála i najsla morjenoga. O, kak je jôkala i proszla bogá, bár da bi ona tüdi na tisztom meszti mrla.

Mrtvo têlo je stela shebom domô od neszti, ali tô je nê mogocsno bilô, záto blêdo glávo zaprêtimi ocsmi v-rôke prijêla, ledena vüszta küsnola i z-lêpi vlászi zemlo vösztrôszila.

— Koncsimár szí eto obdr'zim — právla i z-tém têlo zemlov i z-lisztjom pokrila, glavô i edno véko v-lôgi pôleg lübéznoga cvetécsega jazmina vszebom vzêla.

Domô v-szvojo hi'zo pridévsi, to náj vékso korincsrepnyo gorpoiszkala, v-tô je polo'zila mrtveca glávo, zemlôv pokrila i jazminovo véko notri poszadila.

— Z-bôgom! z-bôgom! — právla mála vila, nê mogla glêdati du'ze toliko tu'znoszti, nezáj k-szvojoj rô'zici v-ograd odletêla; ali tá je te 'ze odcvetêla, li nistera povehnyena lisztika bila viditi.

— O, ka dobromi i lêpomi tak frisko konec! — zdühávala vila. Zádnyis edno rô'zo dônok najsla, stero szí za sztan zabrála i notri sze oszelila za disécse lisztje. Vszáko gojdno od letêla k-okni 'zalosztnoj devojki. Nepresztrano je pri korincsrepnyi sztála i jôkala sze; britke zkuze szo na jazminvéko kapale, lice sze nyé vszáki dén bolje oblêdilo; ali véka bolje-bolje rászla i zelenila, vékice szo sze poednom szka'zúvale i zbêli popôvk je cvetke grátalo, stere devojka küsüvala; te lagoji brat jo pa vszigdár pszüvo i pito, ka vendar obnórêla? Nê je znao i nê je mogo trpeti, zákój nyéna szesztra vszigdár pri korincsrepnyi jôcse. Nê je znao, káksa ocsi szo tam szkrita i káksa erdêcsa vüszta tam práhnejo. Devojka pa nepresztrano na korincsrepnyo glávo nagnola; edenkrát je za

szpála i mála vila-rô'ze jo tak najsla. Vcsaszi sze nyê vüha széla i gucsala nyê od tisztoga vecséra v-ogradi, od disa rô'z i od lübéznoztí vil. Szirôta devojka tak szladko, tak blá'zeno szenyala i dokecs je etak szenyala, nyéni 'zitek je vövgaszno. Najkrotkésim szmrtom je mrla i v-nébi je bila pri tom, koga je lübila.

Te hüdogaszrcá brat pa to lepe cvetéso drêvo dugo preglejüvo, kak örocsino k-szebi vzéo i vszvojoj szpálnici blizi k-poszteli naléko. Ali mála vila tüdi 'znyim sla, z-ednoga cveta na drügoga zletéla, vszákoj je prijátele méla, etim je prepovedávala od môrjenoga mlado'zenca, koga gláva sze podnyimi práhni. Vsze je prepovedávala od lübléne devojke i od lagojega brata.

— Známo — právla korin vszáka vila — známo! Jeli szmo mi nê z-mrtvoga ôcsi i vüsztt gorizraszli? — Známo dobro, známo vsze! — i pri tom szo z-glávami tak csüdno klomali.

Vila-rô'ze nikak nê znála zarazmiti, ka zakój szo nyéni prijáteli tak mirovni i méd szprávlajôcsim vcsélam od letéla, prepovedálala nyim prigodbe lagojega brata i vcséle szo tô kralici naglász dalé; eta vcsaszi zapovála, ka lüdomoreca moro na najprvléso gojčno moriti.

Pred etov gojčno nôcs — po devojke szmrti eto prva nôcs bila — gda je vmorec blizi jázmina v-poszteli szpao, cvetje sze odprlo, vile-korin szo neovidjeno na préprisle, oprven szo sze szpajécsemi na vüha szele i mantrivli szeny szo nyemi prepovedávale, potom szo nyemi na vüszta z-letele ino zcsemérnimi zálecni szo nyemi jezík zoszmicale.

— Za mrtve szmo ga kastigali! — právivsi i vu jazmina bele zvoncseke szo nezáj odletele. Gda szunce goriprislo, kak szo okna szpálnice gorzoprêta, vila rô'ze z-kralicov i cêli rój sze notri szüno, ka vmorca bujejo.

Ali ete 'ze mrtev bio. Kre posztelé szo lidjé sztáli, právivsi: Dís jazmina ga môro.

Vila-rô'ze vcsaszi zarazmila, ka szo korinice vcsinole, tô povéla kralici ino z-cêlim rôjom szo korincsrepnyo okolbrnele. Vcséle nikak nê mogocsno bilô vkraj szpraviti, te eden cslovek korincsrepnyo vkraj vzéo, ali edna vcséla nyemi vrokô szmeknola, na tô csrepnyo púsztó i csrepnyá na téo szpádnola i sze raztrla.

Zdaj szo várale mrtveca belo glávo i szo znale, ka v-toj poszteli le'zéci mrtvec vmorec bio.

Kralica nepresztrano vzráki popévala od kastige korin, od vile-rô'z i od toga, ka za tim nájménsim lisztom zná bidti stoj, ki to lagoje csinenye razglászi i pokastiga.

Popêvka.

— Z-Vogrszkoga. —

Odpri gori luba zeléna vráta,
Ka bom notri gnao jasz szovjega konya,
Ovesz i szinô daj nyemi,
Tak nede dugo pri tebi,
Ni tri dní.

Gor' szam odprla 'ze vráta, drági moj,
'Zeni ga, naj notri ide te kony tvoj;
Dam nyemi szinô i ovesz,
Lehko je tü eden mészec
Pri-meni.

Devét je vdánila vöra, vecsér je,
Domô bi sô, ali velka kmica je.
Vu'zgi ro'za gori szvécsó,
Poká'zi mi pôtt orszaesko —
Gde-tá je.

Oblácsni je trák na nébi, de'zd'z ide,
Jôcse sze luba, ár v-ocsáj má szkuze,
Nejôcsi luba tak jáko,
Naj nêmam z-tebem tú delo
Zdaj escse.

Na brêgi Tisze sztoji edna kresma,
Moja luba je rávno tam kelnarca,
Zláta stüca, pint szreberni,
Záto hodim keszno k-tebi
Vu nocsi.

Lêpa moja da bi znála, kajasz znam,
Kákse jáko csiszto szrcé ti jasz mam,
Nêmam jasz nikse jálnosztí:
Nemres dvojití v-sztálnosztí
Prôt' meni.

Morávszky F.

Razlocsne glászi.

— **Povôden** szagüje lüszttvo Budapesta. Na Dünaji léd 'ze tri tjedné sztoji. Nise Budapesta v-nisteri mesztaj do téo z-lédom naphano i voda nemre tecsti. Pri Budapesti 'ze v-Dünaji toliko vodé, ka szo mogli 'zlebé, po sterih sze z-várasa voda v-Dünaj püscsa, zaprêti i zdaj z-'zlebov 18 szapôtnim vlékom vodo nôcs-dén vövlecséjo. Szapôtni mlíni szo mogli henýati zdelom, ár mlíni doszta vodé nücavsi, 'zlebé bi jáko dopunili. Lüszttvo sze k-povôdeni pripravla. Ládjo kréde sztojijo, z-sterimi de lüszttvo na gvisna meszta szprávlano. Csi na hitroma dolnyi vöter potégna, nevola zná volíka bidti. Trôstamo sze dobroga, ka nemo plavali.

— **Morávszki** vucsitel od szoldasztva zvelikov nevôlov rêsen i ete dnih na szvojo meszto nezáj sztôpi na veszeljé rodítelom, ka je té vrli vucsitel nezáj dáni sôli, gde za cslovecsansztvo vnogo vecs haszka vcsini, kak v-rokaj z-püksov.

— **Vugroveci**, na Horvatskom, 22-toga szvecséna, gda je gorne dug notribráni, lidjé miszlivsi, ka je tô 'ze doliszprávlano, tomi prôti sztánovsi, szekeramí, z-pükсами koli 300 sze ji k-cérkvi pascsilo, szo zácsali zvoniti i szo sze 'zandárom protíli, gda szo ji té na ráznog idênýe zézvali. 'Zandárje vidivsi v-kák-saj nevôli szo, med lüszttvo szo sztrélili i vcsaszi 4 mrtvi szo szpadnoli i vnôgi szo ranyeni. Za nezájposztávlanya volo mirovcsine szo szoldáki vöposzlani. Ti prednyari szo na törszko zemlo odszkocsilo i od tisztéc szo na szoldáke sztrélali. Ti vküppolovleni szôd csákajo.

— **Szrbzki patriarcha**, Ivacskovics, na szvéti-dén vu cérkvi, gda je blagoszlávanye dokoncsao i na szrédi cérkvi kakti eden trónusa sztub doli sô, tá szpadno i z-gláve korôna med lüszttvo szé kotnola. Lüszttvo sze jáko zoszagalo, miszlivsi ka od 'zlaka vdárjen. Patriarchi sze níkej nê zgodilo i záto tá szpadno, ár sze szpozábo i sze steo doliszesztí.

— **Vu Becsi** edna naprávnica szvécs 28-toga szvecséne do téo pogorela. Na sztrasno veliki ogen bio. Kvár eden million 200 jezér rainskih zadene. — Vu Erdelszkom Thury Gyürja szo ete duh môrili. Málnás vész edem lôg má vise 6000 plügov. Ete lôg je obsinszki, geto nisteri szo lôg jáko zaprávlali, pred pravdenistolec to'zba dána, ka naj sze tô pre-

povê. Eto vsiniti Thury je naj bolje szilo i zâto szo ga bujli. Lûdomorci szo 'ze notri zaprêti.

— **Puntaria.** Vu Nickivészi vu Temesvármegyövi sze obsina z-notarosom szvádila, ka je, kak právijo, racsun nê dobro pelo. Ete dnih sze je notarius na Buziás odpelo, tecsasz lûsztva v-nyagovo hrámbo vdarilo i vsze szo zapecsatilé, pa szo sze protili, ka ga bujejo esi nezáj pride. 'Zena notarusi glâsz poszlala od zgodnyênya i taki szo sze pandurje i birôv vöpo-pasesili. Ognyeni lidjé szo ete vküppolôvili i v-hlev záprli. Naszkoroma szo szoldáki poszlani i goszposztvo razbojnikom je minolo.

— „**Prijátel**“-a etoga leta v-prvom broji z-etim gorpiszom versusi „Veszélo nôvo leto“, v-prvom rédi na konci meszto pitanyaznaménya (?), more gorikricsanya znaménye sztáti (!), i toga szlédnyega versusa strtom rédi meszto „boi“ récsi more „bo“ récs i meszto „i“ litere piknya more sztáti.

M á l i v é r t.

V-preminôcsem mészeci v-najvéksem táli lépo zimszko vrêmen bilô. Mraz je nepresztrano tupo. Na szêtvaj vsze povszed za doszta sznegá. Szêtve szo tak dobro pokrite; zima je szêtvam do etimáo nê skodila. Vnisterom meszti szo misi i csrvjé szêtvi korenyé odgrizli i vnogo kvára zroküvali.

Z-ptühinszki országv csüti, ka vsze povszéd ednáka zima bila. Na môrjaj nikelkokrát od velki vötrov vnogo hajôvi szo zmantrani i nisteri szo sze vtôpili.

Vnoga meszta povôden proti. Vszáki vért more szkrblivi bidti, ka zdaj, kak sze sznég zacsne raztáplati, ali esi veliki de'zd'zôvje bodo, naj voda kak najprvle szilov odtecsé doli znyiv. Velka môkrôcsa jáko skodliva szêtvam.

Dober vért vszigdár more premislávati, kak bi kaj bogse bilô. V-etom mészeci vsászi sze vrêmen lepo szka'züje. Zvö-nesnye delo sze pomali zacsne. Vszáki vért kak koli máli ográd má pri hrámi, toga tak more pripraviti, ka naj toliko haszka szí vzeme 'znyaga, kaje koli mogôcse. V-ogradaj sze najprilicsno szád pôva. Ali szadike nê szlobodno na gôszci zposzaditi, ár ovak edna toj drügoj rászti ne dopüszi. Z-szadü szí vszáki vért zná péneze pripraviti. Zâto v-etom mészeci 'ze potrebno szadikam zemlo poprávlati i sze z-ceplávanyi szprávlati. Pri nájvecs hi'zaj okol hrámbe vsze ne porédno razlûcsano. Sznaj'zen vért tô ne dopüszi. Ki zná zrédom vszâko grüdo na szvojhaszek obrnôti, táksega vértá ocsi vsaszi várâjo, ka naj zapüscsen niti eden sztopáj zemlé ne l'zi. Kak bi sze lehko pri vszâkoj hi'zi na nisterom trszti grozje pôvalo. Z-tém je malo dela i vnôgokrát trsztovo lisztje od ognya obarva. Grozje vszáki rad v-lampe deva i dönok ga vtrága z-málim delom szí pripôvati.

V-goricaj delo ete mészec, esi vrêmen dopüszi, sze tüdi zacsne. Nistera lêta tákse návada, ka sze vszeféle trsztje szadi. Pôleg táksega mészanya vino fini, sztálen 'zmaj ne dobi. Vszáki grozje pôvas tô more znati: jeli scsé grozje na odajo povati, ali scsé lehko ali mocsno vino povati. Ki na odajo pôva i ki scsé doszta ali lehko vino meti, táksi sze more za jáko rodlike trsztje szkrbeti. Na nasi bregaj eto trsztje tüdí jáko rodi, nego náj bogsi je prinász te tak imenüvan sztári szlovenszki trszt.

Isztina ka toga trszta grozje jeszti sze ne 'zmaji, ali vino tak zdravo i tak ognyeno, ka v-országi od toga bogse vino sze komaj v-tri ali stíri mesztaj pôva. Szamo ka lûsztvo po brátvi vsaszi odá, nisteri pa zmésanyom pokvarijo. Pa tákse vino kak sze v-Dolini, v-Bokrâcsi, v-Vadarcí pôva, malo gde nájti. Zâto ki z-vina haszek viditi scsé, more na vsze szkrblivi bidti ka nyaga k-tomi cíli pela.

— Repa i krumpisi esi v-zimi zmrznejo, moro sze na mrzlom meszti dr'zati, ka esi na toplo pridó vsaszi zagnilijo. Najbogse zmrznyeno repo i krumpise odtopiti i kak najprvle zpolagati, ár za poláganye zâto jáko nüclivo.

— Protolesnye szêjanye, kak edem vért po letaj zküszávo, sze more kak najrané opraviti. Csi sze keszno szêja, te je 'ze za klicanye zemla nê tak vla'zna i szledi vnogoféle sztvári na náraszi vecs kvára zroküjo. Zâto keszno szêjanye zná tüdi dobro bidti, esi zadoszta de'zd'za i ovak prilicsno vrêmen szlû'zi.

— Roglátoj 'zivini, tô eden vért porácsa, pri táksem táli telí, gde sze strigeo nemre nücati, more z-brianyom pomágati. Z-tém sze ti máli sztvári odprávijo i 'zivina pocsinek má. 'Zivinov more lepo djáti, csiszto dr'zati, ár sze te krma poszna. Csemernoga, szvajécsa csloveke nê szlobodno nigdár vstalo pisztiti. Csi szo krave mantráne, tô sze na mléki i na mészí pozna. 'Zivina tak dobro djánya i mirovesino 'zelé, kak kákaskoli drüga sztvár. V-zimi na mléko jako skodlivo, esi krave ledeno vodô pijéjo, po táksem sze vnoga krava pokvari i niscse ne vé odkój. Zâto gde mogôcse v-zimi krave z-mlácsnov vodov trbé napájati i csiszto, zdravo krmo polágati.

— Mak za k, mo pôvao eden vért Francuskomországi i szküsnývonyom jáko zadovolen bio. Mak sze more rano poszêjati v-réd na 35 centimeter ozdalecsino. Gda sze zoriti zacsno, te je po'zeti i brezi vézanya na kôla naklajeni i pod sztrehov v-jamo zmetani. Te je na 2 centimeter dugocso za szecsno zrêzan, zpsenicnami plevami zmésani i tak szlámov i na pol méter zemlôv pokriti. Eto sze szkvászi i eden csaren küp ká'ze. Jáko je dobra krma tô i 'zivina rada jê. Vu Francuskom vnogo krmo v-jamo devájo, sztém krma bogsa bode i du'ze trpi.

— Trávnike na protolje tak trbé popraviti, ka gde mogocsno, ka sze v-leti naj polevâjo. Gda sze trávniki poszêjajo szemenom tráve, jáko porácsano na eden plüg eden kilogramm künovó szemen poszêjati, eto je dobro za zeléno krmo, ali eescse bogse z-deteljov vküpmésati i te za vrásztvo szlûsi. Od künové krme krave bolje dojijo.

— Vu Ameriki szojo tákse mravlé, stere tak méd szprávlâjo kak ti vséle. Ete mravlé szo edem centimeter duge. Eden táo eti mravlôo noszi práh z-korin, te drügi méd redi i te trétji tao paszko má na dom. Ete méd je v-Ameriki jáko iszkani i na rane kak vrásztvo je jáko nüclivi.

Szilje. Preminôcsem trstvo namali slo. Na küplénye sze nê vola szka'züvala, ár sze vszaki od povôdeni bojo, geto eti szilje sze pivnicaj dr'zi. Cêna je bila: p s e n i c a 75 kilogramm 'zmécsna 9 rainskih 10—70 kr; 'zito 70—72 kilogramm 'zmécsna po hektoliteri za 7 rh. 15—30 kr; j e c s m e n 62—63 kilogramm 'zmécsen za pivo po hektoliteri za 6 rh. 70—8 rh. 20 kr, za krmo 5 rh. 90 kr; o v e s z jáko küpüvan 36—40 kilogramm 'zmécsen po hektoliteri 8—8 rh. 40 kr; k u k u r c a 72 kilogramm 'zmécsna 4 rh. 40—50 kr.

M á s z c s a v a na mali iszkana, zlagvom vréd 66 rh.; szlanina 62—64 rh. eden métercent, tô je 100 kilogramov.

'Zivinszko szenye: voli pár po 140—280 rh., krave pár po 120—178 rh.

Podgovoren réditel: **Agustich Imre.**